

DOI: 10.18372/2415-8151.23.16266
УДК 711.4

ПРИЙОМИ РЕНОВАЦІЇ ЗАМКОВИХ КОМПЛЕКСІВ ТА ЇХ ПРИСТОСУВАННЯ ПІД СУЧАСНЕ ВИКОРИСТАННЯ НА ПРИКЛАДІ ЗАМКУ СВІРЖ

**Буравченко Сергій Григорович¹, Пивоваров Олександр
Григорович², Хлюпін Олександр Анатолійович³,
Шашкова Ірина Сергіївна⁴**

¹ Кандидат архітектури, професор кафедри архітектури, Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна, e-mail: buravch1@i.ua, orcid: 0000-0001-7862-0494

² Старший викладач кафедри архітектури, Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна, e-mail: adress@gmail.com

³ Старший викладач кафедри архітектури, Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна, e-mail: ahlupin@ukr.net, orcid: 0000-0003-3599-2700

⁴ Студентка, кафедра архітектури будівництва та дизайну, Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна, e-mail: i.s.shashkova@gmail.com, orcid: 0000-0003-2489-9308

Анотація. Збереження замкових і фортифікаційних комплексів є однією з актуальних проблем збереження культурної спадщини. Особливо проблематичним є збереження замків через складність пристосування до сучасних функцій, що обмежує можливості їх використання. Досвід Європи демонструє, що вирішення цієї проблеми полягає у визначенні нових функцій, що дозволяють пристосувати пам'ятки архітектури для сучасних потреб.

Мета: систематизування підходів до реновації замкових комплексів та визначення прийомів їх пристосування під сучасне використання. Завданнями дослідження є аналіз вітчизняного та закордонного досвіду реновації і пристосування замків для актуального їх використання та повернення до життя, систематизація прийомів з пристосування замків та їх реновації та активного використання.

Методологія. У статті використано традиційні наукові методи порівняльного аналізу і узагальнення позитивного досвіду, аналізу та метод системно-структурного аналізу.

Результати. У статті опрацьовано причини занедбання та не використання замків, передумови їх реновацій та поєднання історичного та сучасного. Проаналізовано приклади з практики реновації та пристосування замкових комплексів. Виявлено прийоми, що покращують стан замку, привертають увагу туристів та відвідувачей, і як наслідок – інвестиції та кошти на збереження. Встановлено, що важливу роль у реновації замків грає саме їх привнесена функція, наскільки вона влучна саме для певного об'єкту спадщини. А вже під нові функції ведуться роботи як з реставрації так і використовуються різні прийоми пристосування, облаштування, та оснащення. виявлені прийоми реновації та пристосування замкових комплексів до сучасного використання.

Як впровадження результатів досліджень, авторами цієї статті було розроблено конкурсний проєкт на на кращу проєктну пропозицію реставрації з при-

стосування під культурно-мистецький центр пам'ятки архітектури національного значення - замку XV - XVII ст. (ох.№481) у с. Свірж Львівського району Львівської області.

Наукова новизна. Виявлено особливості реновації та пристосування замкових комплексів, вперше систематизовано європейський досвід щодо пристосування замків до сучасних потреб.

Практична значущість. Практичну цінність мають прийоми реновації та пристосування замкових комплексів до сучасного використання. Застосовано отримані данні при розробленні конкурсного проекту по пристосуванню пам'ятки архітектури національного значення - замку у с. Свірж Львівської області.

Ключові слова: реновація; пристосування; нова функція; замкові комплекси; замок; руїни; замок Свірж; реконструкція; реставрація.

ВСТУП

На сьогоднішній день у всьому світі є актуальною проблема збереження культурної спадщини. Особливо проблематичним є збереження замкових комплексів через брак коштів на їх реновацію та недостатню функціональність, що обмежує можливості їх сучасного використання. Дивлячись на досвід Європи, ми бачимо вирішення цієї проблеми полягає у визначенні напрямків та нових функцій використання, що дозволяють пристосувати комплекси для сучасних потреб. Збереження замкових комплексів відбувається шляхом актуалізації їх функцій, інтеграції в сучасне життя суспільства.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Способи збереження та пристосування замкових комплексів до сучасних потреб опрацьовані в роботах дослідників і вчених.

Принципи функціонально-планувальної реорганізації замкових комплексів розроблені Андрусак У. Б. [1,2] У своїй праці Андрусак У.Б. систематизовано замкові комплекси із врахуванням особливостей адаптації їх нових функціональних елементів за такими категоріями:

« – I категорія – замкові комплекси, де сучасні функціональні елементи впроваджені безпосередньо всередині оборонних укріплень і споруд;

– II категорія – замкові комплекси, де нові функціональні елементи розміщені за межами периметру оборонних укріплень;

– III категорія – замкові комплекси, де передбачено водночас обслуговування у межах оборонних споруд і поза межами периметру укріплень».[2, с. 16]

У праці Зарічняк А.П., Чернявської С.С. «Фортифікаційні споруди Карпатського регіону Румунії як об'єкт туристичної атракції» [10] були виділені такі напрямки європейської практики використання колишніх замкових комплексів та

фортифікаційних об'єктів в сучасних умовах: організація екскурсій та туристичних маршрутів; розміщення музейних експозицій, об'єктів рекреаційно-оздоровчого призначення, сувенірних крамниць, закладів громадського харчування, готелів і кемпінгів. Також запропоновано введення додаткових функцій: проведення зустрічей, конференцій, з'їздів; створення науково-методичних центрів, архівів; проведення історичних реконструкцій, театральних вистав, турнірів, фестивалів, майстер-класів тощо [10, с. 3].

У працях Лисого було визначено та обґрунтовано оптимальні способи утилітарного пристосування збережених замкових споруд Івано-Франківської області, а також розглянуто суспільно-туристичну ревіталізацію замків Івано-Франківської області [14,15, 16].

Піняжко визначила проблематику в дослідженні фортифікацій Галичини середини XIX століття та показала прийоми їх реставрації та пристосування. [17]

Особливості адаптації історичних будівель до сучасного використання, методи визначення можливих шляхів їх пристосування до сучасного використання описав у своїй дисертації Босенко [4]

Рекреаційно-туристське використання середньовічних замків і фортець досліджувала у своїй праці Аніпко Н. [3]

Методи збереження та відновлення палацово-замкових комплексів Прикарпаття розроблені Полутренко У.Б. [18,19].

Таємниці Маріямпільського замку описує у своїй публікації Рубан [20].

Проблематика збереження палацово-паркових комплексів України розглядають у своїй публікації Гнатюк Л.Р, та Яременко [9].

Про музеєфікацію пам'яток архітектури та містобудування як засіб збереження історико-культурної спадщини описала у своїй роботі Марія Брич [5].

Воронкова у своїй дисертації розглядає архітектурно-типологічні принципи реновації бібліотек вищих навчальних закладів України [7].

Реновація і гуманізація суспільних просторів в міському середовищі описується у працях Вотінова [8].

Закордонний досвід використання замків у туристичній сфері наводиться у напрацюваннях Кокаревої, Храплива-Антошків, Шпондарук [11].

Лесик О.В. у своїх публікаціях розглядає принципи реставрації пам'яток архітектури, а також описує замки та монастирі [12, 13].

Сільвія Солдано у своїй праці описала і проаналізувала використання та повторне використання середньовічних руїн [22].

У статті Буравченко С.Г. розглянуто приклади міфологізації середньовічних замків Румунії з прив'язуванням до легенд життєвого шляху Влада Цепеша [6].

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Реновація — це комплекс архітектурно-будівельних заходів, які включають в себе часткову або повну реконструкцію будівлі чи приміщення та їх адаптацію до нових умов функціонування та експлуатації; а також комплекс заходів, спрямованих на оновлення методів роботи, способів надання послуг, використання технічних засобів для якісного функціонування архітектурного об'єкта [7, с. 8].

Нова функція об'єкту історичної спадщини має починатися з самої будівлі, її історії та типології, виходячи з контексту, в якому вона знаходиться. Завжди доцільно виходити з характерис-

тик будівлі, а не просто визначати їй нові функції без попередньої перевірки культурних параметрів «сумісності». Вибір нової функції для будівель та розробка відповідного проєкту повторного використання є вирішальним кроком у процесі охорони існуючої архітектурної пам'ятки.

Коли простір комплексу зручний у використанні та привабливий, це підтримує замок «в живих» (тобто обжитим) і робить його привабливим для відвідувачів. Нова функція будівлі передбачає знання самої будівлі, її території та громади, щоб визначити найбільш прийнятні шляхи її оновлення.

Доцільність впровадження нових функцій, диктується багатьма факторами: особливостями розміщення, фізичним станом збереження, історією існування та використання, і таким чинником як історична значущість об'єкту. І це породжує питання, пов'язані із збереженням автентичності місця. При внесенні нових функцій необхідним стає дотримання послідовного та гармонійного зв'язку між історично-збереженими об'єктами та новими елементами.

Авторами було розглянуто та проаналізовано досвід Європи із пристосування замкових комплексів до актуального використання на прикладі шести замків: замок Ператалада (Іспанія), Единбурзький замок (Велика Британія), замок Помбаль (Португалія), замок Целе (Словенія), замок Трсат (Хорватія), замок Фірмано (Данія). Усі ці замки використовуються як об'єкти туризму. Авторами було розроблено схеми розміщення нових функціональних елементів та їх наочне зображення (Рис. 1- 6).

Рис. 1 Замок Ператалада, Месура, Ператалада, Іспанія

Замок Перталада використовується в основному як готельно-туристичний комплекс, для цього було зроблено перепланування окремих частин існуючих споруд. Також біля замку є інформаційно-туристичний центр, багато кафе, ресторанів та барів і готелей. Простір біля вежі

приспосовано під рекреаційну функцію: розташовано басейн, ресторани столики, підсвітка. У приміщеннях будівель, що поряд із вежею на першому поверсі розташували кафе та рецепцію, зал для різних заходів, а на другому поверсі розташовано готельні номери.

Рис. 2 Единбурзький замок, Шотландія, Велика Британія

Цей замок вперше у стінах руїн запусив проект «Замок Світла» — захоплючу 90-хвилинну подорож світла, звуку та проєкцій, що демонструє історію, геологію та міфологію Един-

бурзького замку. У цьому замковому комплексі ряд приміщень, приспосовано до функцій обслуговування: два кафе/ресторани, кілька магазинів та численні історичні експонати.

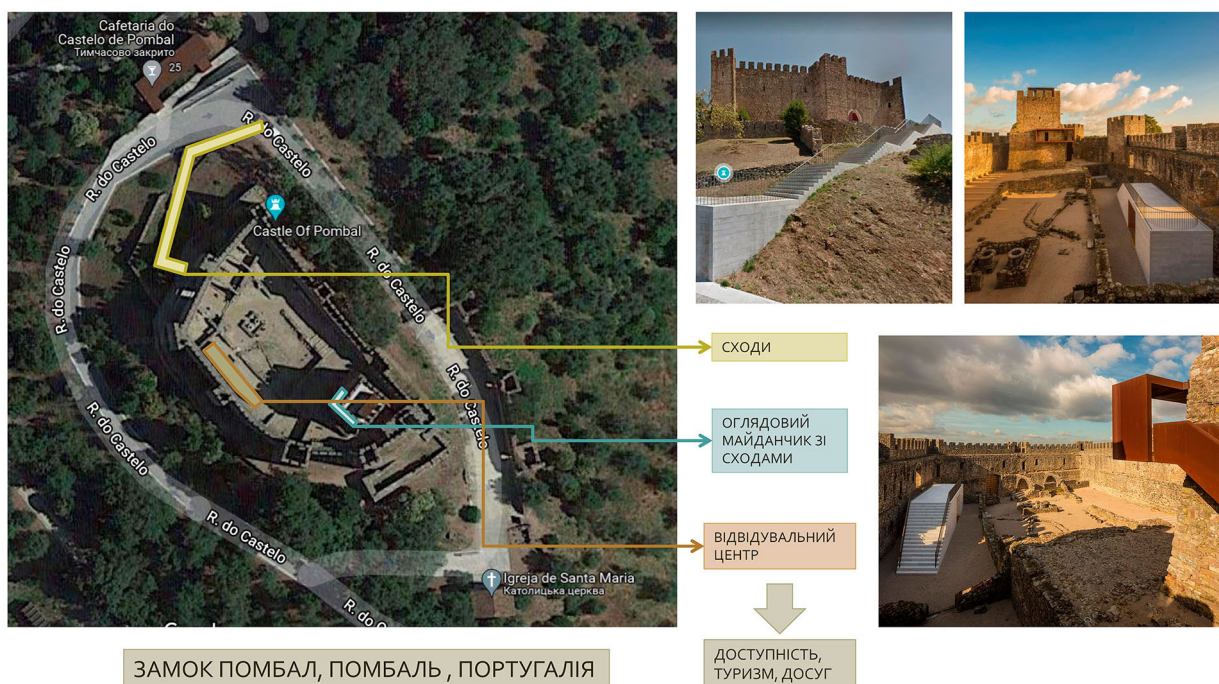

Рис. 3. Замок Помбал, Помбаль, Португалія

У замку Помбал було додано новий об'єм для відвідувачів та систему сходів, майданчиків та доріжок для зручного сприйняття пам'ятки з різних видових точок. Новий об'єм використовується як туристично-інформаційний медіа простір, де можна проводити конференції, лекції та майстер-класи.

Як пристосування замку до концерно-фестивальної функції було зроблено відкритий амфітеатр та площу для сцени, а позаду місць для глядачів до башти примикає оглядовий майданчик зі сходами. У теплі пори року це місце оздоблюється збірно-розбірними конструкціями для влаштування різних заходів.

Рис. 4 Верхній замок Целе, Целе, Словенія

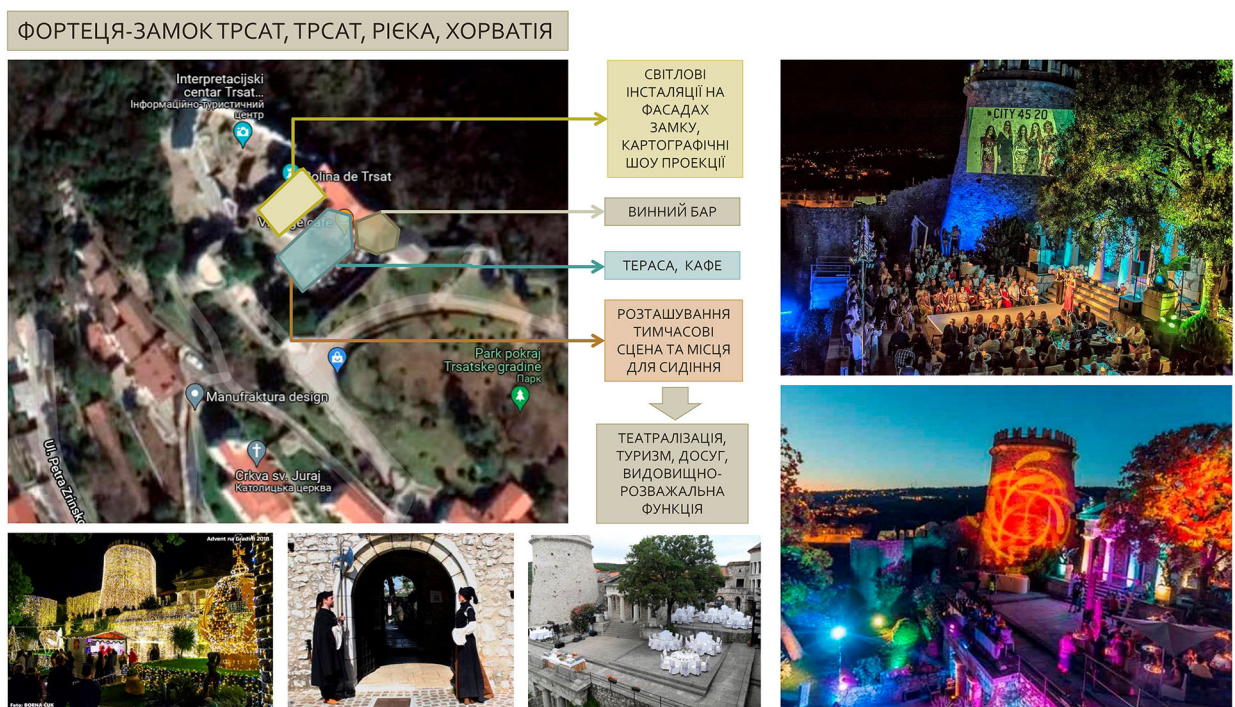

Рис. 5 Фортеця-замок Трсат, Трсат, Рієка, Хорватія

У замку Трсат створенно винний бар та кафе з терасою. Замок активно використовується для різних заходів із застосуванням Зд проєкцій на фасадах замку. На зимові свята замок стає прикрасою міста завдяки декоруванню, підсвічуванню, святковим ярмаркам

У 2006 році у замку відкрили музей Messner Mountain Museum Firmian, заснований знаменитим альпіністом Райнгольдом Месснером. Він дає уявлення про важливість і значення гір для людей за допомогою постійної експозиції «Зачарована гора».

ЗАМОК ФІРМІАНО, ТІРОЛЬ, ДАНІЯ

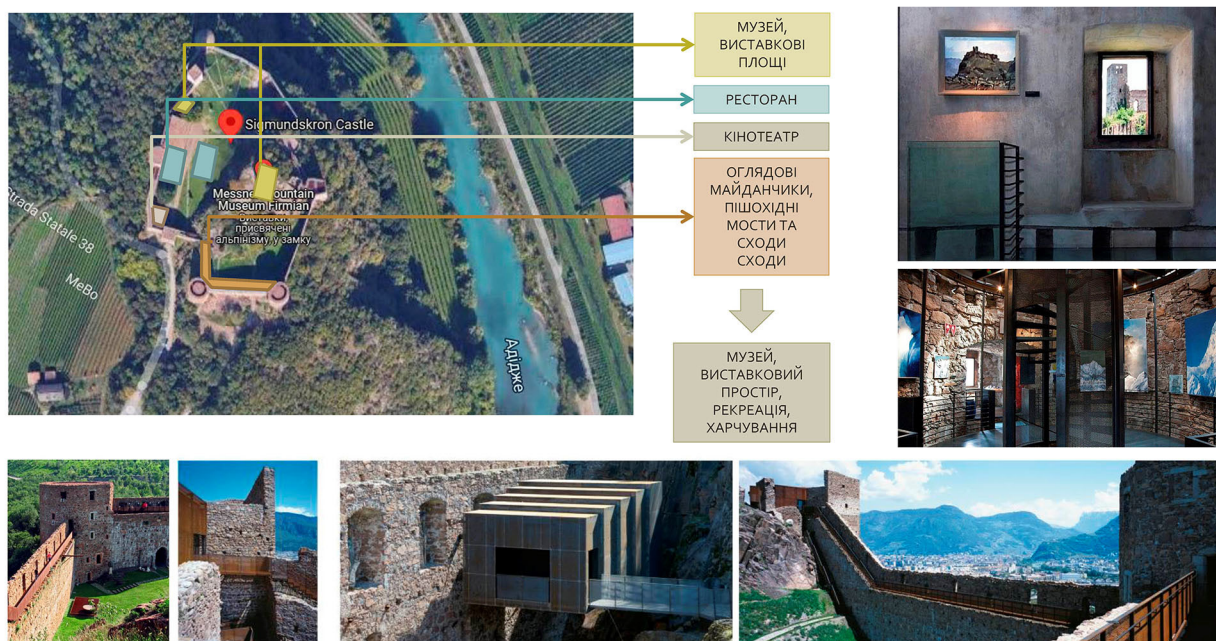

Рис. 6 Замок Фірмаіано, Тіроль, Данія

Таблиця 1.

Замкові комплекси та їх функціональні елементи (зарубіжний досвід)

Перелік функціональних елементів		Назви замкових комплексів	
у межах внутрішнього периметру замку	поза межами периметру замку		
<ul style="list-style-type: none"> - відвідувальний центр - мультимедійна кімната 	<ul style="list-style-type: none"> - Оглядові майданчики - кафе 	<ul style="list-style-type: none"> - кафе - паркінг - парк для прогулянок - церква 	Замок Помбал, Помбаль, Португалія
<ul style="list-style-type: none"> - глядацька зала під відкритим небом - літній амфітеатр 	<ul style="list-style-type: none"> - оглядовий майданчик 	<ul style="list-style-type: none"> - туристично-інформаційний центр - паркінг 	Верхній замок Целе, Целе, Словенія
<ul style="list-style-type: none"> - музей 	<ul style="list-style-type: none"> - ресторан 	<ul style="list-style-type: none"> - готель - відкритий басейн - бар, ресторан - інформаційно-туристичний центр - паркінг 	Замок Ператалада, Месура, Ператалада, Іспанія
<ul style="list-style-type: none"> - інформаційно-туристичний центр 	<ul style="list-style-type: none"> - кафе - винний бар 	<ul style="list-style-type: none"> - скульптурна галерея - парк 	Фортеця-замок Трсат, Трсат, Рієка, Хорватія

- каплиця - кафе	- історичний музей - національний музей війни	- збірно-розбірна сцена та трибуни - ресторан - сад - паркінг - оглядовий майданчик	Единбурзький замок, Шотландія, Велика Британія
- музей - ресторан - кінотеатр	- оглядові майданчики - відкритий амфітеатр	- паркінг - тенісний клуб - готелі	Замок Фірімано (Зігмундскрон), Больцано, Італія
- готель - церква	- ресторан - тераса	- оглядові майданчики	Замок Д'Емпорда
- музей - вхідний павільйон - церква	- ігровий майданчик - оглядові майданчики	- паркінг - музей - інформаційно-туристичний центр - парк	Замок Хаапсалу, Естонія

Розглянувши та проаналізувавши замки Європи, можна виділити такі способи їх пристосування до сучасних потреб:

- музеєфікація (створення експозиційного простору);
- театралізація (реконструкція історичних подій, відтворення народних ремесел та інш.);
- концертно-фестивальні вистави;
- проведення різних професійних заходів (конференцій, з'їздів, воркшопів, практик для студентів та інш.);
- відтворення народних ремесел, традиційних ручних виробів певної місцевості або культури;
- проведення майстер-класів;
- святкування різних подій (нового року, різдвя, весілля, ювілеїв);
- застосування мультимедійних програм. [20]

Для реалізації нових функцій необхідно створити умови та інфраструктуру для їх обслуговування. Також важливою частиною для ревіталізації є благоустрій території, розроблення цілісної системи пішохідних і велодоріжок, оглядових майданчиків, мостів для полегшення пересування відвідувачів.

Ознайомившись із працями з реновації замкових комплексів, можна виділити такі основні методи:

- цілісне відтворення первісного обліку пам'ятки;
- консервація;
- адаптація під нові функції (додавання сходів, оглядових майданчиків, оздоблення);
- інтеграція руїн у нову структуру, конструктивну оболонку;
- інтеграція сучасних елементів або частин у існуючі будівлі. [13]

Щодо зарубіжної практики пристосування замкових комплексів до нового функціонування туристичної направленості можна виділити такі принципи:

- поєднання або впровадження туристично-рекреаційних функцій, які є основою для розвитку та збереження таких об'єктів;
- розробка туристичних маршрутів близкозташованих районів та областей по значимим туристичним місцям;
- створення комплексу обслуговування для туризму на території;
- створення системи транспортно-пішохідних зв'язків;
- забезпечення заходів і елементів з безпеки використання існуючих споруд і території;
- створення місць проведення дозвілля: сувенірні крамниці, кафе, ресторани, лекційні, бібліотеки та інш.

Прийоми реновації, які можна виділити проаналізувавши практику пристосування замкових комплексів Європи:

- музеєфікація, комплекс робіт пов'язаних зі створенням на базі замку музею — гірський музей Месснера у замку Фірімано, Больцано, Італія;
- адаптація приміщень до тимчасових або постійних виставок та заходів -фортеця Монтжуїк, Барселона, Іспанія;
- міфологізація (зображення в інтер'єрах і коментарях екскурсоводів історичних подій та сюжетів літературних творів, зокрема казок, легенд і епосів) — Замок Бран як місце проживання Влада Цепеша — історичного прототипа графа Дракули — в Румунії;
- заходи по пристосуванню вже існуючих приміщень та об'єктів комплексу до зручного та

актуального використання — фортеця Монтжуїк, Барселона, Іспанія;

- створення видових та оглядових майданчиків, та обладнання їх сходами, ліфтами, поручнями та інш., що покращить сприйняття об'єкту спадщини та розкриває видові точки – Замок Жиронелла, Барселона, Іспанія;

- облаштування та покриття вже існуючих транспортно-пішохідних доріжок відповідним покриттям або створення нових за потреби;

- театралізація, використання різних засобів освітлення, декорування, інформування, театралізації середовища під певну тематику або захід - замок Безено, Трентіно, (Італія);

- створення тимчасових збірно-розбірних систем та споруд для проведення фестивалів, свят, концертів та різних заходів, а також розробка сценаріїв їх використання залежно від типу заходів, пори року, кількості відвідувачів (сцена, трибуни, навіси, помости, павільйони, тенти, перекриття частин замку або їх покриття);

- створення засобів інформатизації та навігації по замку та його території (інформаційні стенди, дошки, панелі, вказівники по території)

- Замок Одіхам, Гемпшир, Велика Британія;

- використання 3D проєкцій, 3D мапінга та освітлення замку та його території на певні свята та події - Единбурзький замок, Шотландія, Велика Британія.

Крім того можна виокремити прийом реновації в якому є багато варіантів рішень щодо створення нових об'ємів та об'єктів, що розташовуються залежно від їх використання та зв'язку із іншими частинами замку або комплексу :

- будівництво нового об'єкта на території комплексу (відвідувальний центр замку Помбал, Португалія);

- часткове додавання об'єму до частин замкового комплексу (вхідний павільйон в замку Хаапсалу, Естонія);

- новий об'єм всередині пам'ятки (замок Естлі, північний Уорікшир, Велика Британія);

- новий об'єкт занурений у ландшафт (центр відвідувачів у замку Хаммершус, Данія).

Як впровадження напрацювань цієї статті на практиці, проаналізовано використання замку Свірж, та запропоновано рішення щодо його пристосування до актуальних потреб використання.

Для того, щоб зрозуміти як краще пристосувати замок Свірж, ми проаналізували те, як він використовувався протягом свого існування.

Функція замку Свірж змінювалась:

XV ст.- фортифікаційна;

XV-XVII ст.- житлова резиденція (у власності польського роду Свірзьких — звели основну частину замкових будівель, від яких сьогодні залишилися лише фрагменти;

середина XVII ст. — родовий замок Цетнерів (з'явилися герби Цетнера, відбулося перепланування і модернізація старого замку в стилі ренесанс, архітектор — Павло Гродзицький);

1648 р. — відновлення оборонна функція (під час національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького, Свірзький замок був захоплений козаками його зруйнували і спалили татари, облоги турецько-татарськими військами);

XIX ст. — житловий палац (ним володіли Катаріна Старжевська, Віктор Тадеуш, Марія Іласевич, Валер'ян і Клаудія Чайковські, Феліція Кжечунович, Ірена Воланская);

1907 по 1930 рр. — замок знаходиться у власності Роберта де Лямезана Салінса (, 1917-1926 рр. Салінс відродив замок із попелу після наслідків його руйнації у Першій світовій війні, провів капітальну реставрацію та облаштування фортеці);

70-х роки XX — замок після реставрації використовувався як Будинок творчості архітекторів; наприкінці 90-х років XX ст. — Свірзький замок був переданий Національні спілці архітекторів України.

Проаналізувавши історію замку та його власників, можна зробити висновок, що замок в основному використовувався як житлова резиденція.

Замковий комплекс Свірж має такі функції:

- ландшафтно-рекреаційна - територія парку замку та озера;

- житлова – готельні номери у замку;

- сакральна – біля паркової території замку існує церква Святої Трійці та Успіння Богородиці (греко-католицька);

- наукова та навчально-виховна – резиденція, будинок творчості Національної Спілки Архітекторів України (проведення конференцій, зустрічей, семінарів, з'їздів, конкурсів);

- святкування різних подій (оренда замку);

- концертно-фестивальна — проведення різних заходів (етно-фестиваль Svirzh World Music Festival 2009, рок-фестиваль Woodstock Ukraine-2016; фестиваль Ivivmozart - прем'єра опери Бортнянського «Алкід»; архітектурний фестиваль "Вежа");

- кінематографічна (кінозйомка) - зйомки фільму «Довбуш» Олесь Санін, зйомки фільму «Д'Артаньян і три мушкетери»).

Замковий комплекс Свірж не має інженерного забезпечення: опалення, води, каналізації; електрозабезпечення в необхідному об'ємі; автостоянки; його територія не облаштована для комфортного використання.

Замок було майже закрито. Але зараз він відроджується. Він відкритий для відвідування, проводяться екскурсії. В замку та на території,

створені тимчасові місця харчування. Проходять виступи з реконструкції боїв, фестивалі архітекторів.

Використання замкового комплексу різноманітне, що впливає на розвиток даної громади. Але для більшої прибутковості необхідно розробити та виконати комплекс робіт з реставрації, реконструкції та пристосування комплексу до комфортного та зручного використання, додати відсутні необхідні функції.

Інформаційна реклама, популяризація туристичного маршруту «Золота підкова» та вклю-

чення у нові — «Львівське намисто» та «Свірзька Перлина» приверне увагу туристів.

Завдяки зусиллям спільноти архітекторів Національної Спілки Архітекторів та його регіональних організацій розпочато проектно-реставраційні роботи, проведено конкурс на концепцію пристосування замку Свірж. До цього проводились тільки студентські воркшопи та дипломні роботи. Зараз він потрапив у список «Великої реконструкції» і на його реконструкцію виділяються кошти. Фотофіксація використання замку Свірж (рис. 7-12).

Рис. 7. Фото запускання повітряних куль на фестивалі «Вежа» у замку Свірж

Рис. 10. Фото з фестивалю «Вежа» у замку Свірж

Рис. 8. Фото зі зйомок фільму "Довбуш" у замку Свірж

Рис. 11. Фото з рок-фестивалю Woodstock Ukraine-2016 у замку Свірж

Рис. 9. Фото прем'єри опери Бортнянського «Алкід» з фестивалю Ivivmozart у замку Свірж

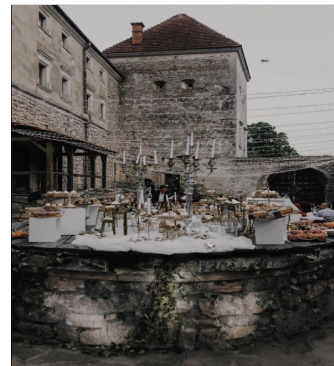

Рис. 12. Влаштування весілля у Нижньому подвір'ї замку Свірж

На основі отриманого досвіду автори статті за завданням НАУ «Конкурс на кращу проєктну пропозицію реставрації з пристосування під культурно-мистецький центр пам'ятки архітектури національного значення – замку XV - XVII ст. (ох.№481) у с. Свірж Львівського району

Львівської області» розробили проєкт щодо пристосування замку у м. Свірж Львівської області (рис. 13-18). Таким чином аналітичні дослідження та систематизація європейського досвіду впроваджуються у реальне пристосування замку та його інтеграцію у культурне життя регіону.

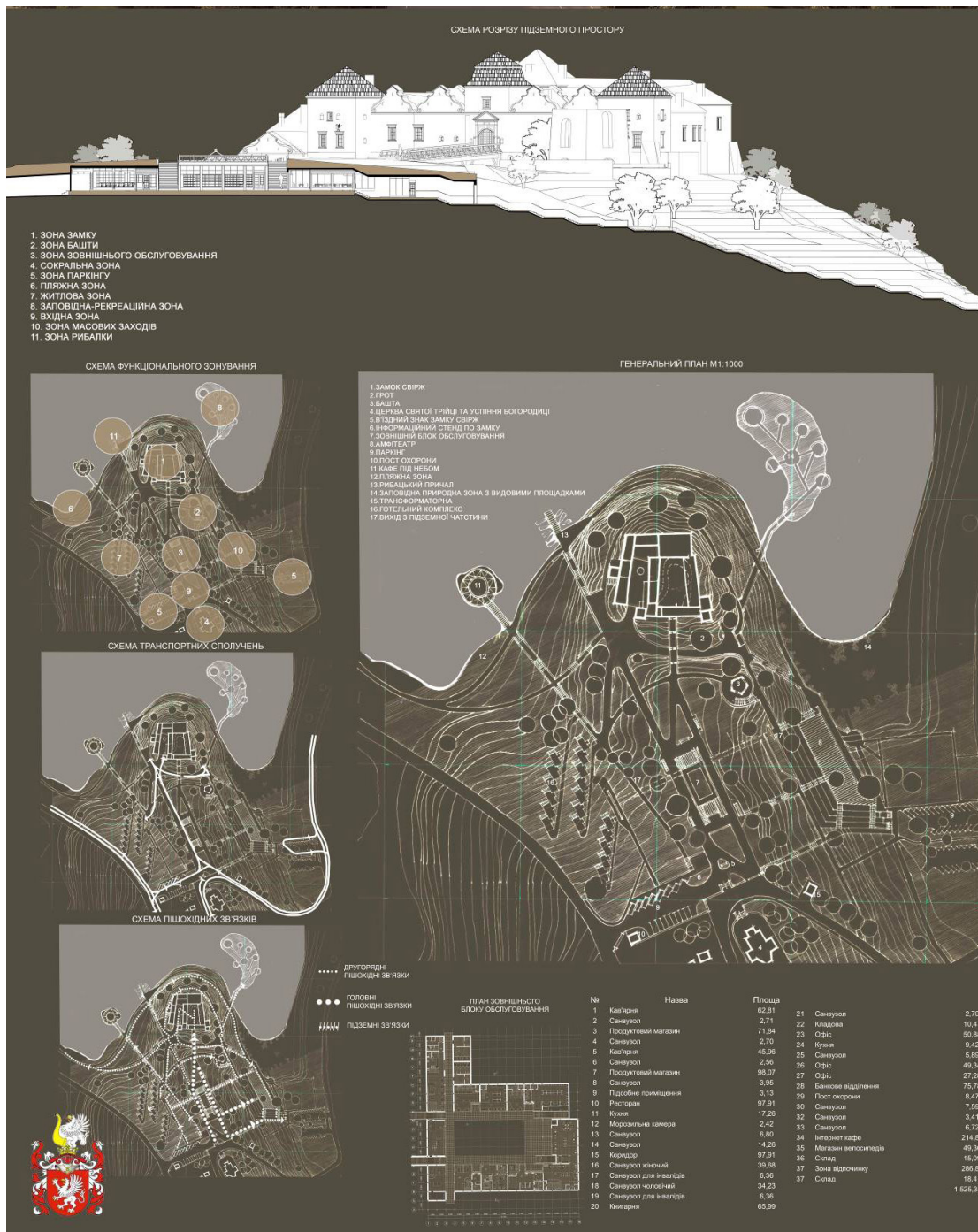

Рис. 13. Матеріали конкурсного проєктного рішення щодо пристосування замку у м. Свірж, Львівської області

На рис. 13 схематично зображено рішення щодо генерального плану замку у м. Свірж. Основна концепція авторів проєкту полягає у розробленні підземного блоку обслуговування, що забезпечить задоволення потреб відвідувачів

(ресторан, сувенірні крамниці, інтернет кафе, велопрокат, санвузли, продуктовий магазин, зона відпочинку, книгарня), та гармонійно впишеться у існуючий ландшафт.

Рис. 14. Перспективне зображення конкурсного проекту щодо пристосування замку у м. Свірж Львівської області

Рис. 15. Перспективне зображення вхідної групи

Рис. 16. Перспективне зображення підземного блоку обслуговування

Рис. 17. Перспективне зображення відкритого амфітеатру

Рис. 18. Перспективне зображення із в'їзним знаком

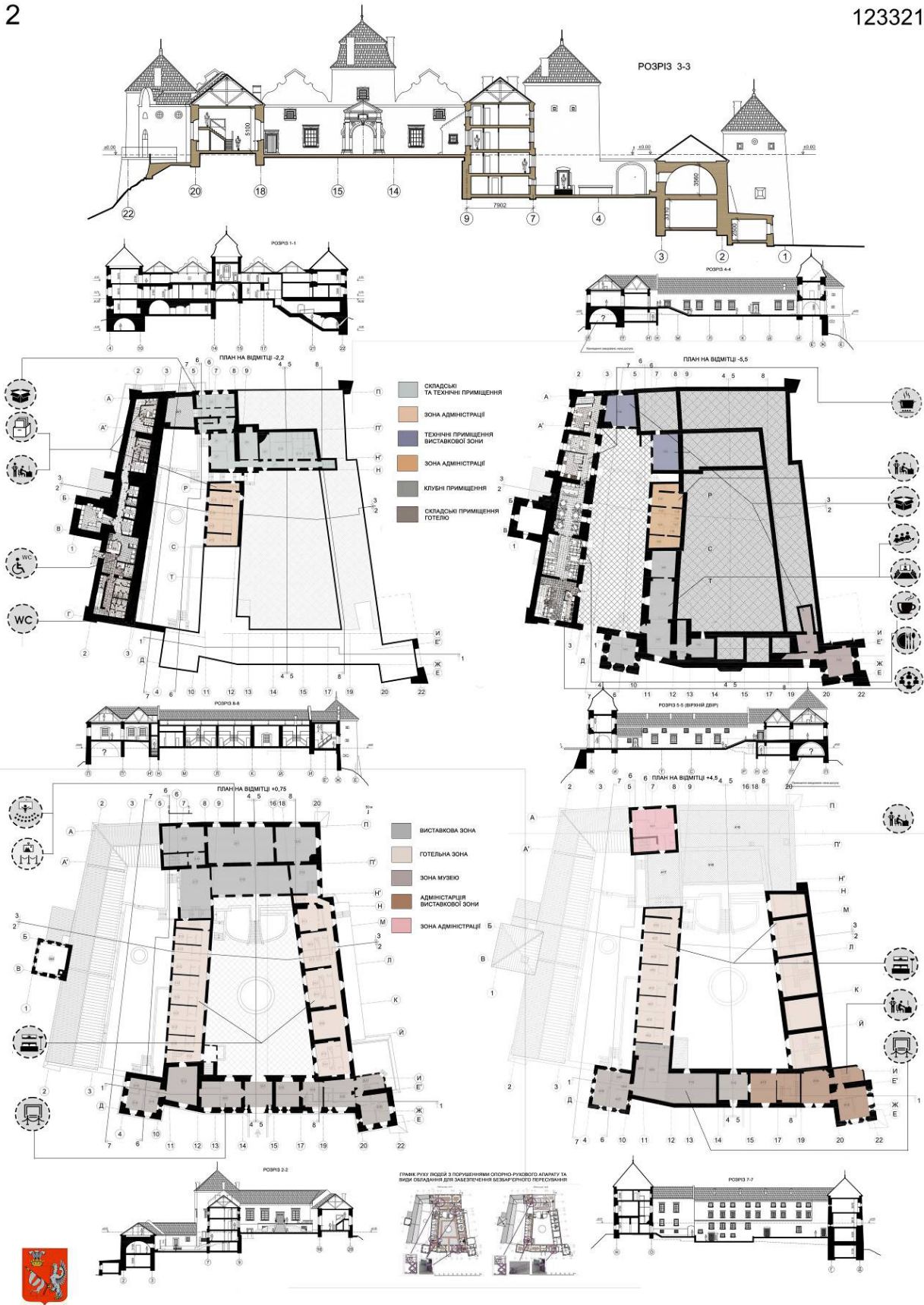

Рис. 18 Планувальні рішення конкурсного проекту по пристосуванню замку у м. Свірж до актуального використання

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вище наведене можна зробити висновок, що прийоми реновації та пристосування замкових комплексів набувають особливої актуальності. Світовий досвід пропонує низку способів, як можна зробити замок центром тяжіння для відвідувачей, особливістю та символом певного села, міста, області, що залучає додаткові інвестиції та привілеї.

Проаналізувавши досвід із пристосування замкових комплексів під сучасне використання, можна виділити прийоми, що використовуються найчастіше: музеїфікація, театралізація, міфологізація, створення готелю на території комплексу або біля неї, кафе та ресторанів, улаштування системи доріжок, сходів та оглядових майданчиків, замовлення і забезпечення трансформативності збірно-розбірних конструкцій для проведення фестивалів, використання світлових інсталяцій та проєкцій на фасадах замків, також важливим є розміщення сувенірних та продукто-

вих крамничок, місць для паркування авто. При цих усіх прийомах потрібно передбачати санвузли, доступність людей з інвалідністю при відвідуванні замків, підтримувати належний стан приміщень та обслуговування, інформаційні стенди для навігації по території цих комплексів.

Впровадження результатів дослідження було апробовано при розробленні проєкту реконструкції замку Свірж. У проєкті було запропоновано ввести підземний простір із новими функціями обслуговування, який би не заважав сприйняттю самого замку, зробити парковки для автобусів та машин, побудувати на території комплексу готельні котеджі для відпочиваючих, облаштувати пляж для комфортного відпочинку, влаштування на острівці альтанки, а на іншому острівці, що знаходиться у заболоченій місцевості – пішохідні мостики та оглядові майданчики та зафіксувати заповідно-рекреаційну зону. Також у роботі розроблено пристосування Південно-Західного корпусу замку під ресторанну функцію та під архітектурні майстерні.

ЛІТЕРАТУРА

[1] Андрусак У.Б. Принципи функціонально-планувальної реорганізації замкових комплексів на прикладі Івано-Франківської області: автореф. дис. ... канд. арх.. Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Харків, 2019.

[2] Андрусак У. Б. Принципи функціонально-територіальної реорганізації замкових комплексів у структурі історичних населених пунктів. канд. арх., доцент, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківськ, Україна, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5312-5016> DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_conf/30012021/7383 Режим доступу: <https://conferences.rsglobal.pl/index.php/conf/catalog/download/8/13/293-1?inline=1>

[3] Аніпко Н. П. Середньовічні замки і фортеці. Рекреаційно-туристське використання / Н.П. Аніпко // Краєзнавство, географія, туризм. — №20, травень 2011. — С.15-18.

Аніпко Н. Srednevekovyye zamki i kreposti. Rekreatsionno-turistskoye ispol'zovaniya / N.P. Anipko // Krayevedeniye, geografiya, turizm. — №20, may 2011 — С.15-18.

[4] Босенко Є.В. Визначення потенціалу адаптації значних історичних будівель, як спосіб збереження архітектурної спадщини: дис. на здобуття наукового ступеня канд. арх.. Харківський національний університет будівництва та архітектури, Харків, 2019.

[5] Брич М. Музеїфікація пам'яток архітектури та містобудування як засіб збереження історико-культурної спадщини / М. Брич // Historical and cultural studies. — 2015. — Vol. 2, Num. 1. — С. 31-35. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hcs_2015_2_1_9.

REFERENCES

[1] Andrusyak U.B. Pryntsypy funktsional'no-planuvальноy reorganizatsiyi zamkovykh kompleksiv na prykladі Ivano-Frankivs'koyi oblasti [Principles of functional-planning reorganization of castle complexes on the example of Ivano-Frankivsk region]: KHNUHKH im. A. N. Beketova, Kharkiv, 2019. [In Ukrainian]

[2] Andrusyak U. B. Pryntsypy funktsional'no-terytorial'noy reorganizatsiyi zamkovykh kompleksiv u strukturi istorychnykh naselenykh punktiv [Principles of functional-territorial reorganization of castle complexes in the structure of historical settlements] IFNTUNG, Ivano-Frankivs'k, Ukrayina, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5312-5016> DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_conf/30012021/7383 [In Ukrainian]

[3] Anipko N. Seredn'ovichni zamky i fortetsi. Rekreatsinyo-turyst-s'ke vykorystannya [Medieval castles and fortresses. Recreational and tourist use] Krayeznavstvo, heohrafiya, turyzm. — №20, traven'2011. — С.15-18. [In Ukrainian]

[4] Bosenko YE.V. Vyznachennya potentsialu adaptatsiyi znachnykh istorychnykh budivel', yak sposib zberezheniya arkhitekturnoyi spadshchyny [Determining the adaptation potential of significant historic buildings as a way to preserve the architectural heritage] HNUBA, Kharkiv, 2019. [In Ukrainian]

[5] Brych M. Museification of monuments of architecture and urban planning as a means of preserving historical and cultural heritage Historical and cultural studies. - 2015. - Vol. 2, Num. 1. - S. 31-35. [In Ukrainian]

[6] Buravchenko S. H., Kulish N. In the footsteps of Dracula / Buravchenko SG, Kulish N. // Person 2 (49). - 2008. - P. 9-24. [In Ukrainian]

[7] Voronkova I. S. Arkhitekturno-typolohichni pryntsypy renovatsiyi bibliotek vshchychkh navchal'nykh zakladiv Ukrayiny [Architectural and typological principles of renovation of libraries of higher educational institutions of Ukraine] Natsionalnyy universytet «Lvivs'ka politekhnika» - Lviv, 2016. - 21 s. [In Ukrainian]

- [6] Буравченко С. Г., Куліш Н. Слідами Дракули / Буравченко С. Г., Куліш Н. // Особняк 2(49). - 2008. - С. 9-24.
- [7] Воронкова І. С. Архітектурно-типологічні принципи реновації бібліотек вищих навчальних закладів України: автореф. дис. ... канд. арх. : 28.11.2016 / Воронкова І. С.; Національний університет «Львівська політехніка» - Львів, 2016. - 21 с.
- [8] Вотінов М. А. Реновація і гуманізація суспільних просторів в міському середовищі: монографія / М. А. Вотінов; Харків. нац. ун-т гір. госпва ім. А. Н. Бекетова.-Харків: ХНУГХ ім. А. Н. Бекетова, 2015.-153 с. ISBN 978-966-695-353-0
- [9] Гнатюк Л.Р., Яременко О.Ю. Проблематика збереження палацово-паркових комплексів України. Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць. К.: НАУ, 2020. Вип. 20. С.39-47. doi:10.18372/2415-8151.21.15059
- [10] Зарічняк А. П., Чернявська С.С. Фортифікаційні споруди карпатського регіону Румунії як об'єкт туристичної атракції. УДК 338.48 (498) ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» Карпатський край 2018 1-2(12-13) стор. 194
- [11] Кокарева О.І., Храплива-Антошків Н.Л., Шпондарук В.В. Закордонний досвід використання замків у туристичній сфері // Замковий туризм Тернопільської області: проблеми та перспективи розвитку: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 4 трав. 2012 р.). Тернопіль, 2012. - С. 142 - 145.
- [12] Лесик О.В. Принципи реставрації пам'яток архітектури. Традиції та новаторство // Українська академія мистецтва. - Вип. 21. - 2013. - С. 97 - 103.
- [13] Лесик О. В. Замки та монастирі України. - Львів, 1993. - С. 74-75.
- [14] Лысый И.О. Пути туристической адаптации памятников замковой архитектуры Украины // World Science in 2016: Results: Proceedings of II International scientific conference (Morrisville, January 26, 2017). Morrisville: Lulu Press., 2017. Pp. 38 - 42.
- [15] Лисий І. Суспільно-туристична ревіталізація замків Івано-Франківської області: досвід і перспективи. УДК 379.82:908(477.86)
- [16] Лисий І.О. Проблематика етнотуристичного використання замків Івано-Франківської області // Карпатський край. - Вип. 1 (4). - 2014. - С. 117 - 123.
- [17] Піяжко Т. Реставрація та сучасне використання фортифікаційних об'єктів Галичини середини ХІХ століття // Проблеми дослідження, збереження та реставрації історичних фортифікацій: збірн. наук. праць за результатами 4-ої Міжнар. конф. мол. науковців (м. Львів, 30 - 31 трав. 2012 р.). Львів: Видавництво Львівської Політехніки, 2013. - С. 114 - 118.
- [18] Полутренко У.Б. Методи збереження та відновлення палацово-замкових комплексів Прикарпаття // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. - Вип. 37. - 2014. - С. 255 - 262.
- [19] Полутренко У.Б. Замок Черторыйских в Чернелице: перспективы восстановления и включения в рекреационно-туристическое пространство Западной Украины // Традиции и современное состояние культуры и искусств: матер. Междунар. науч.-практ.
- [20] Вотінов М. А. Renovatsiya i humanizatsiya suspiilnykh prostoriv v miskomu seredovyschi [Renovation and humanization of public spaces in the urban environment] KHNUHKH im. A. N. Beketova, Kharkiv, 2015.-153 s. ISBN 978-966-695-353-0 [In Ukrainian]
- [9] Hnatiuk L.R., Yaremenko O.YU. Problematyka zberezheniya palatsovo-parkovykh kompleksiv Ukrayiny [Problems of preservation of palace and park complexes of Ukraine] Teoriya ta praktyka dizaynu: NAU, 2020. Vyp. 20. S.39-47. doi:10.18372/2415-8151.21.15059 [In Ukrainian]
- [10] Zarichnyak A. P., Chernyavskas. S.S. Fortyfikatsiyni sporudy karpats'koho rehionu Rumuniyi yak ob'yekt turystychnoyi atraktsiyi [Fortifications in the Carpathian region of Romania as a tourist attraction.] DVNZ, Karpat's'kyu kray 2018 1-2(12-13)stor. 194 [In Ukrainian]
- [11] Kokareva O.I., Khraplyva-Antoshkiv N.L., Shpondaruk V.V. Zakordonnyy dosvid vykorystannya zamkiv u turystychniy sferi [Foreign experience of using castles in the tourist sphere // Castle tourism of Ternopil region: problems and prospects of development] Zamkovyy turizm Ternopils'koyi oblasti: problemy ta perspektyvy rozvytku: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Ternopil, 2012. - S. 142 - 145. [In Ukrainian]
- [12] Lesyk O.V. Pryntsypy restavratsiyi pam'yatok arkhitektury. Tradytsiyi ta novatorstvo [Principles of restoration of architectural monuments. Traditions and innovation] Ukrayinska akademiya mystetstva. - Vyp. 21. - 2013. - S. 97 - 103. [In Ukrainian]
- [13] Lesyk O. V. Zamky ta monastiri Ukrayiny [Castles and monasteries of Ukraine] - Lviv, 1993. - S. 74-75. [In Ukrainian]
- [14] Lysyy Y.O. Puty turystycheskoy adaptatsyy pam'yatnykov zamkovoy arkhitektury Ukrayny [Ways of tourist adaptation of monuments of castle architecture of Ukraine] World Science in 2016. Morrisville: Lulu Press., 2017. Pp. 38 - 42. [In Ukrainian]
- [15] Lysyy I. Cuspilno-turystychna revitalizatsiya zamkiv Ivano-Frankivskoyi oblasti [Socio-tourist revitalization of castles of Ivano-Frankivsk region: experience and prospects] UDK 379.82:908(477.86) [In Ukrainian]
- [16] Lysyy I.O. Problematyka etnoturystychnoho vykorystannya zamkiv Ivano-Frankivskoyi oblasti [Problems of ethnotouristic use of castles in Ivano-Frankivsk region] Karpat's'kyu kray. - Vyp. 1 (4). - 2014. - S. 117 - 123. [In Ukrainian]
- [17] Pinyazhko T. Restavratsiya ta suchasne vykorystannya fortyfikatsiynykh ob'yektiv Halychyny sere-dyny KHIKH stolittya [Restoration and modern use of fortifications of Galicia in the middle of the XIX century] Problemy doslidzhennya, zberezhenya ta restavratsiyi istorychnykh fortyfikatsiy: zbirn. nauk. prats za rezultatamy 4-oyi Mizhnar. konf. mol. naukovtsiv (m. Lviv, 30 - 31 trav. 2012 r.). Lviv Polytechnic Publishing House, 2013. - P. 114 - 118. [In Ukrainian]
- [18] Polutrenko U.B. Metody zberezhenya ta vidnovlennya palatsovo-zamkovykh kompleksiv Prykarpattya [Methods of preservation and restoration of palace and castle complexes of Prykarpattia] Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannya. - Vyp. 37. - 2014. - S. 255 - 262. [In Ukrainian]
- [19] Polutrenko U.B. Zamok Chertoryyskykh v Chernelytse: perspektyvy vosstanovlennya y vkluchennya v rekreatsionno-turystycheskoe prostranstvo Zapadnoy Ukrayny [Chertoryysky Castle in Chernelitsa: prospects for restoration and inclusion in the recreational and tourist space of Western Ukraine] Traditions and the current state of culture and arts: Mater. International.

конф., (г. Минск, 28 – 29 ноября 2013 г.). Минск, 2013. – С. 71 – 75.

[20] Рубан В. Таємниці Маріямпільського замку // Прикарпатська правда. – 2003. – 21 (13272). – С. 3, 8.

[21] Шашкова І.С. Способи пристосування старовинних замків до сучасних потреб // POLIT. Challenges of science today. – 2021.

[22] Silvia Soldano, Patrizia Borlizzi, Ph.D., Marco Valle, Ph.D. Use and re-use of medieval ruins: Report on current state-of-art of use and re-use of medieval ruins. 12/2017

scientific-practical conf. Minsk, 2013. — P. 71 — 75. [In Ukrainian]

[20] Ruban V. Tayemnytsi Mariyampilskoho zamku [Secrets of Mariampol Castle] Prykarpatska Pravda. - 2003. - 21 (13272). — P. 3, 8. [In Ukrainian]

[21] Shashkova I.S. Sposoby prystosuvannya starovynnykh zamkiv do suchasnykh potreb [Ways to adapt ancient castles to modern needs] POLIT.Challenges of science today. K.: NAU — 2021. [In Ukrainian]

[22] Silvia Soldano, Patrizia Borlizzi, Ph.D., Marco Valle, Ph.D. Use and re-use of medieval ruins: Report on current state of art of use and reuse of medieval ruins. 12/2017 [in English]

АННОТАЦІЯ

Буравченко С. Г., Пивоваров А. Г., Хлюпін А. А., Шашкова І. С. Приемы реновации замков с их приспособлением под современные объекты на примере замка Свирж. Реновация замковых и фортификационных комплексов является одной из актуальных проблем сохранения культурного наследия. Особенно проблематичным является современное использование замков из-за сложности их функциональной адаптации. Опыт Европы показывает, что решение этой проблемы состоит в определении новых функций, позволяющих приспособить памятники архитектуры для современных нужд.

Целью авторского исследования являлось определение подходов к реновации замков и определение приемов их приспособления под современные объекты. Задачей исследования является анализ отечественного и зарубежного опыта реновации замков, систематизация приемов по приспособлению замков.

Методы. В статье использованы традиционные научные методы сравнительного анализа, обобщения положительного опыта и метод системно-структурного анализа.

Результаты. В статье проработаны причины заброшенности и неиспользования замков, предпосылки их реноваций и сочетания исторического и современного. Проанализированы примеры практики реновации и приспособления замков. Выявлены приемы, улучшающие состояние замка, которые привлекают внимание туристов и посетителей, и как следствие — инвестиции и средства на сохранение. Установлено, что важную роль в реновации замков играет именно их привнесённая функция, насколько она точна для определенного объекта наследия. Под новые функции ведутся работы по реставрации, а также используются разные приемы приспособления. Выявлены приемы реновации замковых комплексов.

Научная новизна. Выявлены особенности реновации замковых комплексов, впервые

ABSTRACT

Buravchenko S. G., Pivovarov O.G., Khlyupin O. A., Shashkova I. S. Methods of castles renovating with their adaptation to modern objects on the example of the Svirzh castle. The modern use of castles is especially problematic due to the complexity of their functional adaptation. The experience of Europe shows that the solution to this problem is to define new functions to adapt architectural monuments to modern needs.

The **aim** of the author's research was to determine approaches to the renovation of castles and to determine the methods of their adaptation to modern objects.

Methods. The article uses traditional scientific methods of comparative analysis, generalization of positive experience and the method of system-structural analysis. The objective of the research is to analyze domestic and foreign experience in renovating locks, systematizing techniques for adjusting locks

Results. The article deals with the reasons for the abandonment and non-use of castles, the prerequisites for their renovation and the combination of the historical and the modern. The examples of the practice of renovation of castles are analyzed. Revealed techniques that improve the condition of the castle, which attract the attention of tourists and visitors, and as a result — investments and funds for preservation. An important role in the renovation of castles is played by their introduced function, as far as it is accurate for a certain heritage site. For the new functions, restoration work is being carried out, as well as various adaptation techniques are used.

Scientific novelty. The features of the renovation of castle complexes are revealed, for the first time the European experience of adapting castles to modern facilities is systematized.

Practical significance. The methods of renovation and adaptation of castles are of

систематизирован европейский опыт адаптации замков под современные объекты.

Практическая значимость. Практическую ценность имеют приёмы реновации и приспособления замков. Полученные данные применены при разработке конкурсного проекта по приспособлению под культурно-туристический комплекс и дом творчества Национального союза архитекторов Украины — памятника архитектуры национального значения — замка в с. Свирж Львовской области.

Ключевые слова: реновация; приспособление; новая функция; замковые комплексы; замок; реконструкция; реставрация.

practical value. The data obtained were used in the development of a competitive project for adaptation to a cultural and tourist complex and a house of creativity of the National Union of Architects of Ukraine — an architectural monument of national importance — a castle in the village Svirzh Lviv region.

Key words: renovation; adaptation; new functions; castle complexes; reconstruction; restoration.

AUTHOR`S NOTE:

Buravchenko Serhii, candidate of architecture, professor of architecture, Faculty of architecture, construction and design, National Aviation University, Kyiv, Ukraine, e-mail: buravch1@i.ua

Pivovarov Oleksandr, senior lecturer of National Aviation University, Faculty of architecture, construction and design, Kyiv, Ukraine, e-mail: adress@gmail.com

Khlyupin Oleksandr, senior lecturer of National Aviation University, Faculty of architecture, construction and design, Kyiv, Ukraine, e-mail: ahlupin@ukr.net

Shashkova Iryna, student, Faculty of architecture, construction and design, National Aviation University, Kyiv, Ukraine, e-mail: i.s.shashkova@gmail.com

Стаття подана до редакції 04.10.2021р.
Стаття прийнята до друку 10.10.2021р.